

Legionateatteri metodi

SOSIAALISEN TEATTERIN OPAS

Laura Järviluoma Anne Koski Satu Tuomi

Legioonateatterin metodi

SOSIAALISEN TEATTERIN OPAS

Legioonateatteri ry

Painettu Tampereella 2021

Legioonateatterin metodi: Sosiaalisen teatterin opas

© Laura Järviluoma, Anne Koski, Satu Tuomi 2021

ISBN 978-952-94-4306-2 (sid.)

ISBN 978-952-94-4307-9 (PDF)

Julkaisija

Legioonateatteri ry

Kirjoittajat

Laura Järviluoma, Anne Koski, Satu Tuomi

Valokuvat

Legioonateatteri ry

Taitto ja graafinen suunnittelu

Jarmo Wideman

Painopaikka

Tampereen seudun ammattiopisto Tredu

Tampere 2021

SISÄLTÖ

Alkusanat	6
1 Legionateatteri ry	8
2 Miksi sosiaalinen teatteri?	10
3 Työpajan rakenne	14
4 Yksilötaso: Oman itsensä löytäminen	18
4.1 Pajaan valikoituminen ja aloitusvaihe	20
4.2 Alkukeskustelu ja yksilötyön prosessi	21
4.3 Taitoskohta ja yksilötyön lopetus	24
5 Yhteisötaso: Teatterityöskentelyä ryhmässä	26
5.1 Ryhmä	28
5.2 Ryhmänohjaus	31
5.3 Kohti esitystä	34
6 Yhteiskunnallinen taso: Kantaa ottavaa teatteria aikamme ilmiöistä	36
6.1 Ensi-ilta ja esityskausi	37
6.2 Omakohtaisuus esityksessä	38
6.3 Opinnollistaminen	40
7 Työpajan jälkeen: Arviointi ja seuranta	42
Viitteet	46

” **Ei ole kuin yksi kysymys, sanoi Hietanen, ja se on: 'Miltä tuntuu olla ihminen?' Se kysymys ulvottiin ensimmäisen kerran ilmaan ehkä satatuhatta vuotta sitten. Jokainen sukupolvi ja jokainen yksilö joutuu asettamaan tämän kysymyksen kohdallaan. – – Tämä kysymys määrää kaiken taiteen muodon ja sisällön.”**

– Juha Hurme, *Hullu* 2012

TEATTERI ON taiteenlajina suuri ihmisyyden tutkija. Sosiaalityö ulvo ilmoille samaa ihmisenä olemisen kysymystä. Legioonateatterin metodissa teatteri ja sosiaalityö lyövät aidosti kättä ja ihmettelevät yhdessä: Mitä pitää tehdä? Mitä on mahdollista tehdä? Mikä on paras tapa auttaa ihmistä yksilönä, ihmisryhmänä ja ihmiskuntana kasvamaan kohti avarampaa ymmärrystä ihmisyydestä ja elämästä?

Legioonateatteri aloitti toimintansa vuonna 1993 yhteisöllisenä harrastajateatterina, joka kutsui luokseen erilaisia ihmisyksilöitä monenlaisista taustoista ja marginaaleista. Vaikka rahoittajat ja tekijät ovat vuosien varrella vaihtuneet, on toiminnan perustavoite pysynyt samana. Tavoitteena on vahvistaa nuorten sosiaalista hyvinvointia ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä teatteritoiminnan avulla.

VUONNA 2017 Legioonateatteriin palattiin kokopäiväinen sosiaalialan ammatillainen. Silloin teatterissa alettiin tehdä intensiivistä, tavoitteellista ja strukturoitua

yksilöohjausta jokaisen työpajaan osallistuvan nuoren kanssa. Ammatillisesti toteutettu sosiaalityö integroitiin tiiviiksi osaksi Legioonateatterin rakenteita, ja sosiaalinen teatteri muodostui entistä vahvemmin osaksi Legioonateatterin metodia.

KÄSILLÄSI OLEVA OPAS syntyi tarpeesta kirjoittaa auki Legioonateatterin työpajaprosessi niin yhteistyötahoille, rahoittajille, teatterin tekijöille kuin toimintaan osallistuvillekin. Opas tekee selkoa sosiaalisesta teatterista Legioonateatterin nuorten ilmaispainotteisissa työpajoissa. Työpajoihin ohjaututaan kuntouttavan työtoiminnan kautta. Työpajojen lisäksi Legioonateatterissa on sekä ohjattuja että omaehtoisia harrastusryhmiä.

Kirjoittajista Satu kuvasi Legioonateatterin työprosessin yksilötasoa. Laura keskittyi yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen tason kuvaamiseen. Annen kontolla oli Legioonateatterin metodin suhteuttaminen soveltavan teatterin eri perinteisiin, hän tapasi entisiä pajalaisia ja kirjoitti heistä haastattelut. Toivomme, että opas paitsi auttaa ymmärtämään Legioonateatterin metodia myös innostaa lukijoita kehittämään sosiaalisen teatterin menetelmiä omissa toimintaympäristöissään.

Oppaan kirjoittamiseen on saatu tukea Pirkanmaan Kulttuurirahastolta.

Antoisia lukuhetkiä ja tervetuloa teatteriini!

Tampereella 15.12.2020

Laura Järviluoma, Anne Koski ja Satu Tuomi

1

MIKÄ LEGIOONA- TEATTERI?

VIRPI KOSKELA PERUSTI

Legioonateatterin vuonna 1993 saatuaan rahoituksen Tampereen kaupungilta vuoden mittaiseen työttömien nuorten musiikkiteatterikurssiin. Melko pian hänen aviomiehensä Timo Seppälä liittyi porukkaan käsikirjoittajan ja ohjaajan ominaisuudessa. Toiminta sai jatkorahoituksen ja Legionateatteri ry rekisteröitiin yhdistyksenä syksyllä 1994. Pariskunnalle Legionateatteri on ollut tietynlainen elämäntyö. Lisää Legionateatterin moninaisista vaiheista, iloista, suruista ja valtataiseluista voi lukea Koskelan ja Seppälän 2019 kirjoittamasta ja toimittamasta historiikista *Legioonateatteri - suuren, suttuisen perheen tarina*¹.

LEGIOONATEATTERISSA ON vuosina 1993–2020 esitetty yli 80 ensi-iltaa, joista suurin osa kantaesityksiä. Toiminta on kiinnostanut tutkijoita aina alkuaajoista näihin päiviin asti². Teatteria on palkittu taiteellisista ansioistaan Suomessa ja ulkomailla. Muun muassa Seppälän ohjaama ja kirjoit-

tama huumemaailmasta kertova menestysnäytelmä *Kuningas Laukkajalka* palkittiin 2001 Monacossa maailman harrastajateatterifestivaaleilla parhaana näytelmänä.

LEGIOONATEATTERI RY:N rahoitus on monikanavainen. Teatterin toimintaidea ei mahdu mihinkään yksittäiseen lokeroon vaan työskentelee sekä esittävän taiteen että sosiaaliryöön, työvoimapolitiikan ja nuorisotyön kentillä niiden rajoja luovasti rikkoen. Toiminnan rahoitus tuli vuonna 2020 seuraavista lähteistä: kulttuuri- ja taideyhteisöjen toiminta-avustus (Tampereen kaupunki) ja kuntouttavan työtoiminnan asiakasmaksut (Tampereen kaupungin Työllisyys ja kasvupalvelut, Pirkkalan kunta) sekä nuorten työpajatoiminnan valtionavustus (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Aluehallintovirasto). Lisäksi teatteri hakee joka vuosi erikseen hanke- ja projektirahoituksia ja -avustuksia muun muassa harrastajateatterin produktioihin ja muihin innovatiivisiin hankkeisiin säätiöiltä ja muilta rahoittajilta.

LEGIOONATEATTERIN ARVOT

- Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia
- Yhteisöllisyys ja osallistujalähtöisyys
 - Rakkaus teatteriin
- Ilmaisullisten menetelmien eheyttävä voima
 - Aktiivinen osallisuus yhteiskunnassa
 - Päihitteettömyys

2

MIKSI SOSIAALINEN TEATTERI?

R EILUN KAHDENKYMMENTEN viime vuoden aikana Suomessakin on yleistynyt taide, jota ammattitaitelijat tekevät yhteistyössä erilaisten erityisryhmien kanssa, kuten nuoret tai työttömät. Tavoitteena on lisätä näiden ihmisten hyvinvointia, tuoda taide helpommin heidän ulottuvilleen ja parantaa heidän mahdollisuuksiaan saada oma äänensä kuuluviin yhteiskunnassa.

Legioonateatterinkin toimintaa voitaisiin kutsua soveltavaksi teatteriksi, yhteisöteatteriksi tai osallistavaksi teatteriksi, mutta monista syistä emme tee niin vaan puhumme tarkoituksella sosiaalisesta teatterista.

SOSIAALINEN TEATTERI terminä ei ole yleistynyt Suomessa, mutta käsitettä käytetään yleisesti esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa, joissa sillä tarkoitetaan teatteria, jolla on sosiaaliset tavoitteet ja jota ei tehdä estetiikka tai kaupallinen menestys edellä. Sosiaalista teatteria esitetään usein muualla kuin teatterissa, ja sen rahoitus voi tulla osittain muualta kuin taiteen tai kulttuurin perinteisistä rahoituskanavista. Tällöin esimerkiksi sosiaaliviranomaisten ja työvoimaviranomaisten tavoitteenasettelut voivat vaikuttaa toimintaan ja siitä viestimiseen.³

Legioonateatteri yhdistää *sosiaaliryötyä ja nuorisotyötyä teatterityöskentelyyn*. Teatterissa työskentelee sosiaaliryöntekijätaustainen yksilöohjaaja teatteriohjaajan rinnalla. Sosiaaliryötyssä tehdään yhteistyötyä sosiaali- ja terveysviranomaisten ja työvoimaviranomaisten kanssa, mutta tämä ei varsinaisesti määritä taiteellisia tavoitteita.

LEGIOONATEATTERIN METODILLA on enemmän yhtymäkohtia yhteisöteatterin kuin osallistavan teatterin kanssa, koska yhteisötaide pyrkii selvemmin sekä yksilön oman elämänhallinnan lisääntymiseen että

laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen taiteen keinoin⁴. Yhteisötaiteen lopputuloksena on nimenomaan yleisölle esitettävä teos tai näyttely. Legioonateatterin tapauksessa kaikki toiminta tähtää lopulta *yhteiskunnallisesti kantaa ottavaan teatteriesitykseen*. Osallistavassa taiteessa pysytään enemmän kiinni hyvinvoinnin lisäämisen tavoitteessa ja viranomaisten asettamien vaatimusten täyttämässä.

Suomessa yhteisötaiteen historiaa on vaikea kirjoittaa irrallaan *sosiokulttuurisesta innostamisesta*, joka on monessa kohtaa myös Legioonateatterin metodin taustalla⁵. Sosiokulttuurisessa innostamisessa innostajan tehtävä on helpottaa kohderyhmän ihmisiä kasvamaan aktiivisiksi toimijoiksi ja muutoksentehtäviköiksi omassa ja yhteisönsä elämässä⁶. Ammattitermeillä puhutaan usein fasilitoinnista⁷.

LEGIOONATEATTERIN METODISSA korostuu selvästi *aito välittäminen nuorista*. Tämä tarkoittaa paikoitellen lähes etsivän nuorisotyön otetta, jossa konkreettisesti yksilöohjaaja kulkee nuoren rinnalla. Sosiaaliselle teatterille ominaisessa välittämisessäkin on kuitenkin yhteiskuntakriittinen ulottuvuutensa, jossa asioita tehdään tietoisesti toisin⁸. Samalla kun erilainen väläpitämättömyys kanssaihmisistä ja luontoa kohtaa on lisääntynyt, aito välittäminen tarkoittaa juuri toimimista vastavirtaan.

Legioonateatterissa ollaan ennen muuta oppimassa elämästä, maailmasta ja ihmisyydestä. Siihen voi päästä innostamalla, oman elämän ilon löytymisen kautta, rohkaistumalla ilmaisemaan omia toiveita, ajatuksia, tunteita ja itseänsä myös kehollisesti.

KUVA 1

Legioonateatterin toimintaympäristöt

- Kokoillan näytelmä
- Draamaprosessi
- Teatteriharjoitteet

- Intensiivinen yksilöohjaus
 - Palveluohjaus
 - Päihdetyö

**ESITTÄVÄ
TAIDE**

**SOSIAALI-
TYÖ**

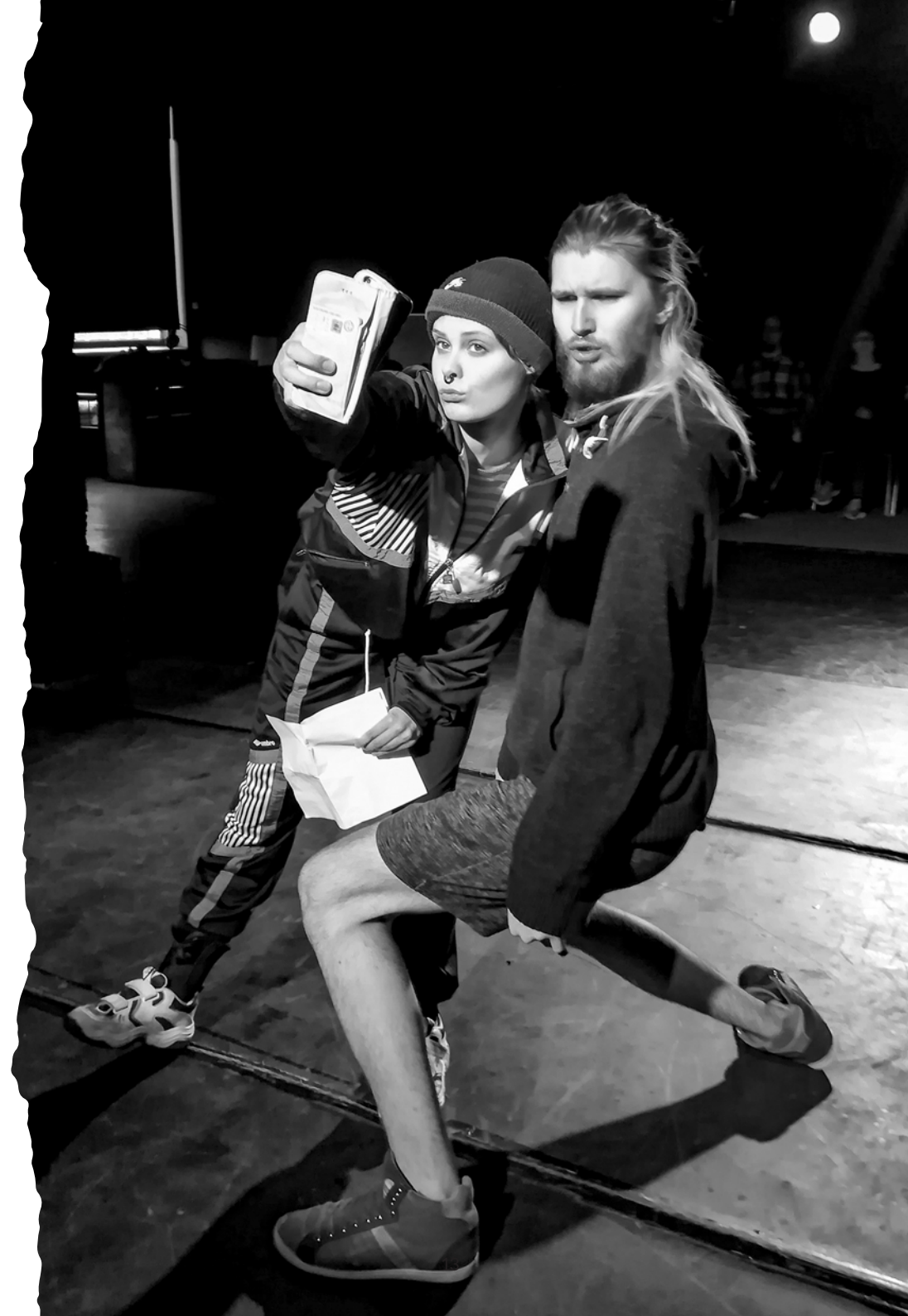

**Legioona-
teatteri**

**TYÖLLISYYS-
PALVELUT**

**NUORISO-
TYÖ**

- Kuntouttava työtoiminta
- Työllistymistä edistävät tavoitteet
- Opinnollistaminen

- Nuorten työpaja
- Pääkohderyhmä 18-29-vuotiaat
- Verkostot nuorten palveluihin, etsivä nuorisotyö

3

TYÖPAJAN RAKENNE

LEENA KURJEN MUKAAN teatteritoiminta on inhimillisten suhteiden ja yhteiskunnallisen tilanteen välisen suhteen oivaltamista⁹. Teatterissa kulttuuriset, taiteelliset, kasvatukselliset ja sosiaaliset elementit käyvät vuoropuhelua keskenään. Sosiaalisella teatterilla ja sosiokulttuurisella innostamisella on samat perustavoitteet: herätellä osallistujia toimintaan ja sitä kautta kehittää heidän itsenäistä toimintakykyään. Tämä saa aikaan ihmisen astumisen ulos passiivisuudestaan ja asettumisen suhteisiin toisten ihmisten kanssa. Sosiaalinen teatteri pyrkii persoonalliseen, yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen muutokseen.

Legioonateatterin työpajan rakenteessa voidaan erottaa sosiokulttuuriselle innostamiselle ominaiset kolme tasoa (kuva 2). Toiminnan tasot ovat yhtäaikaista ja dynaamisessa sekä vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa. Oppaassa tasot on eroteltu toisistaan niiden lähemmän tarkastelun helpottamiseksi.

YKSILÖTASO on kasvatuksellinen ja perustuu yksilöohjaukseen. Tavoitteena on

herättää yksilön tietoisuutta omasta roolista, omasta vastuusta sekä motivoida kohti omia sisäisiä tavoitteita.

YHTEISÖTASO on sosiaalinen ja vertais-tuellinen ulottuvuus, joka syntyy osallistumisesta, sitoutumisesta ja yhteisvastuusta ryhmässä. Työpajassa jokainen kuuluu ryhmään ja työskentelee yhteisen tavoitteen eli teatteriesityksen eteen.

YHTEISKUNNALLINEN TASO on ulottuvuus, joka syntyy yhteiskuntaan integroitumisesta, siinä toimimisesta ja siihen vaikuttamisesta. Työpajassa yhteiskunnallisuus toteutuu yhteisen yhteiskunnallisesti kantaa ottavan esityksen valmistamisesta ja esittämisestä katsojille. Jokaisen yksilön kanssa henkilökohtaisista jatkopoluista, osallisuudesta ja yhteiskuntasuhteen muuttamisesta kohti aktiivista kansalaisuutta.

Kolmiulotteinen prosessi sisältää yksinkertaisen ajatuksen ihmisten kohtaamisesta, itsensä löytämisestä oman työskentelyn ja yhdessä tekemisen kautta.

LEGIOONATEATTERIN TYÖPAJAT

- Legionateatterissa alkaa kaksi työpajaa vuodessa, syksyllä ja keväällä.
- Yksi työpaja kestää noin kuusi kuukautta.
- Suurin osa pajalaisista osallistuu molemmille pajoille eli toiminnassa ollaan mukana 12 kuukautta.
- Työpaja toimii neljänä päivänä viikossa keskimäärin 6 tuntia päivässä.
- Vuodesta 2017 alkaen kaikki toimintaan osallistuvat pajalaiset ovat työttömiä ja mukana kuntouttavan työtoiminnan sopimuksella.
- Pajoissa on yhteensä noin 50 paikkaa vuodessa.
- Työpaja on suunnattu 18–28-vuotiaille työttömille.

Legioonateatterin työprosessin ulottuvuudet

YKSIÖ

Kasvatuksellinen taso

- Elämänhistoria, elämänkaaren läpikäyminen
- Yksilötavoitteet
- Yksilökeskustelut
- Dialogi
- Identiteettityö
- Tarinallisuus
- Päihdetyö
- Asiointi
- Verkostotyö
- Oman osaamisen tunnistaminen

YHTEISÖ

Sosiaalinen taso

- Yhteiset säännöt
- Aikataulut
- Sitoutuminen
- Teatteri-harjoitteet
- Dialogi
- Vertaistuki
- Positiivinen ryhmäpaine
- Sosiaaliset tavoitteet ja taidot
- Dramaturgia
- Yhteinen tavoite (esitys)

YHTEISKUNTA

Kulttuurinen taso

- Teatteritaide
- Kantaa ottava esitys yhteiskunnallisen keskustelun herättäjänä
- Osallisuus
- Opinnollistaminen
- Jatkopolut
- Vaikuttaminen
- Aktiivinen kansalaisuus

innostuminen

tarina jatkuu

integroituminen

4

YKSILÖTASO: ITSENSÄ LÖYTÄMINEN

” Mene itseesi ja pysy siellä.”

– Virpi Koskela

YKSILÖTASOLLA PAJALAISET synnyttävät prosesseja ja kertovat tarinoita persoonallisesta kasvustaan ja liittymisestä toisiin ihmisiin. Yksilöohjaaja on pajalaisen tukena ja rinnalla kulkijana hänen matkallaan kohti omia tavoitteita.

Yksilöohjaus on intensiivinen, ajallisesti rajattu ja tiivis yhteistyöprosessi, jota reflektoidaan yhdessä säännöllisin väliajoin. Tämä vaatii ohjaajalta kokonaisvaltaista paneutumista pajalaisen elämäntilanteeseen, läheistä yhteistyösuhdetta sekä aktiivista yhteistyötä pajalaisen muilla elämäntilillä tarpeen vaatiessa.¹⁰

YKSILÖPROESSIA ON mahdollista tarkastella myös tarinallisin keinoin. Legioonateatterissa pajalaisen elämäntarinaa jäsennetään löyhästi A. J. Greimasin aktanttimallia soveltaen, joka perustuu tarinoista löytyneisiin toistuviin toiminta-

ja toimijarakenteisiin¹¹. Tarinan laittaa liikkeelle lähettäjä, joka antaa toimijalle tehtäväksi toimittaa vastaanottajalle jotakin. Tavoitteen toteuttamisessa toimija kohtaa vastustajan ja tämän auttajan. Vastustajien voittamisessa toimija saa apua omilta auttajiltaan.

TARINAN ALUSSA usein ulkopuolinen voima, esim. viranomainen, laittaa pajalaisen liikkeelle Legioonateatteriin. Pajalaiselle syntyy kiinnostus ja halu osallistua toimintaan, mikä johtaa sopimuksen tekoon varsinaisen tehtävän toimittamista varten. Pajalainen kohtaa päätehtävänsä toimittamisessa erilaisia vastustajia ja omiana auttajanaan hänellä on matkakumppanina toimiva yksilöohjaaja. Ennen tavoitteidensa saavuttamista pajalainen kohtaa päävastustajansa, pahimman henkilökohtaisen etenemisen esteensä. Tämä kohtaaminen muodostaa tarinan taitekohdan, jossa tunnistetaan tarinan luonne: onko kyse tragediasta vai sankaritarinasta. Jokaisella pajalaisella on oma tarinansa, jolla he liittyvät ryhmän yhteiseen tarinaan samalla lisäten uuden luvun Legioonateatterin pitkään ja kollektiiviseen kertomukseen.

4.1

PAJAAN VALIKOITUMINEN JA ALOITUSVAIHE

Tarinan liikkeelle lähtö

LEGIOONATEATTERIN toimintaan ohjautetaan koulusta, työllisyyspalveluista, mielenterveys- ja päihdepalveluista sekä puskaradion kautta. Pajalaiset valikoituvat työpajaan haastatteluiden kautta. Haastattelu on ensikohtaaminen pajalaisen, yksilöohjaajan ja ryhmäohjaajan kanssa. Haastattelun tavoitteena on luoda yhteinen tila ja ymmärrys siitä, mitä Legioonateatterin pajatoiminta tarjoaa ja mitkä ovat pajalaisen odotukset. Mitään ennakko-osaamista tai kokemusta ei tarvitse teatterin tekemisestä olla. Mitä enemmän on matkan varrella ollut haasteita ja epäonnistumisia, niin sitä varmemmin pääsee mukaan toimintaan.

Yksi pääsyvaatimus on *halu yrittää liittyä yhteiseen ryhmätoimintaan sekä halu yrittää sitoutua tekemiseen* neljä päivää viikossa selvinpäin. Yhdessä mietimme, onko toiminta pajalaiselle sopivaa ja teemme yhteistyösopimuksen.

Aloitusperformanssi, ensimmäiset esteet näkyväksi

YKSILÖOHJAAJA ON ensimmäiset päivät ryhmän mukana tutustumassa ja ryhmäyttämässä porukkaa. Tässä tärkeässä vaiheessa tuetaan pajalaisia liittymään ryhmään ja yhteiseen tekemiseen kunkin lähtökohtien mukaisesti.

Ryhmään ja ryhmätoimintaan sitoutumisella on suuri merkitys pajalaisen kuntoutumisen kannalta. Suurin osa pajalaisista on mukana kahden työpajan ajan. Uudessa ryhmässä on aina noin puolet vanhoja pajalaisia, jotka toimivat mentoreina. Mentorit näyttävät omalla esimerkillään ”mallia” toimintaan osallistumisesta ja rohkaisevat uusia osallistumaan ja liittymään ryhmään. Ohjaajat ja mentorit luovat rehellistä ja avointa ilmapiiriä yhteiseen toimintaan, jossa vallitsee kunnioitus, hyväksyntä ja kannustava ilmapiiri.

YKSILÖOHJAAJA AISTII alussa hyvin valppaana uusien pajalaisten olemista ja liittymistä yhteiseen tekemiseen. *Alusta alkaen tulee näkyväksi, jos jonkun on vaikeaa tulla mukaan ja osallistua toimintaan.* Yksilöohjaaja tarttuu asiaan heti yhteisen keskustelun avulla. *Mietimme yhdessä, missä kohtaa este on, ja miten voimme esteen.* Yksilöohjaaja voi hakea pajalaisen autolla kotoa ja tulla yhtä matkaa, jos tuleminen pelottaa.

Usein kannustetaan myös kertomaan peloista muulle ryhmälle, mikä osaltaan pienentää pelkoa ja tekee sen helpommaksi kohdata. Alusta asti kannustamme pajalaisia ottamaan asioitaan puheeksi yksilöohjaajan kanssa.

4.2

ALKUKESKUSTELU JA YKSILÖTYÖN PROSESSI

Kohtaamisen ratkaiseva koe – tuleeko työn- tekijästä ja pajalaisesta matkakumppaneita tässä tarinassa?

JOKAISEN PAJALAISEN kanssa käydään laaja ja hyvin kokonaisvaltainen alkukeskustelu, mikä luo pohjan yhteiselle työlle. Keskustelu käydään vasta reilun yhden, kahden kuukauden päästä ryhmätoiminnan aloituksesta.

Kokemus on osoittanut, että alun pintapuolisuuden ja kuherruskuukauden jälkeen ryhmätoiminta on hionut pajalaisista heidän oikeat haasteensa esiin, jolloin päästään puhumaan ja askaroimaan oikeiden asioiden parissa. Alusta asti kannustamme rehellisyyteen ja siihen, että jätetään tyhjät, valheelliset puheet pois ja pyritään pitämään puhe oikeissa asioissa.

YKSILÖOHJAAJA ON LÄSNÄ ja luo kiireettömän, turvallisen ja välittävän ilmapiirin. Ennakkotiedot ja diagnoosit ihmisestä ovat olemassa taustalla, mutta ne eivät liiaksi ohjaa työtä. Yhteistyösuhteen alussa ennakkotiedot ja -oletukset asetetaan ikään kuin sulkeisiin siksi aikaa, kun ryhdytään yhdessä kirjoittamaan *tyhjälle sivulle* pajalaisen omaa tarinaa.

Erittäin tärkeää yhteisen työn kannalta on pajalaisen henkilöhistorian kuuleminen

ja yhteinen ymmärrys siitä, miten se on vaikuttanut ja vaikuttaa pajalaisen tähän hetkeen. Tärkeää on kuulla pajalaisen välillä hyvinkin episodimaisesta kerronnasta se oleellinen asia hänen tarinansa ja identiteettityönsä kannalta.

YLLÄTTÄVÄN MONELLA pajalaisella on hoitamaton traumatausta. Moni on Legioonateatteriin tullessaan välttänyt lastensuojelun seulan, vaikka tarvetta tuelle olisi aikoinaan ollut. Nuoret ovat jääneet ilman tukea esimerkiksi lapsuudessa tai nuoruudessa, tämä näyttäytyy nyt kasvaneena tuen tarpeena. Kyse voi olla ensimmäisestä kerrasta, kun joku kysyy, kuuntelee ja osoittaa empatiaa. Tärkein työväline tässä kohtaa on yleensä nenäliinat. Pajalaiset usein kysyvät, ”miksiköhän mä en nyt aloin itkeen?”

Henkilöhistorian hoitamattomia säröjä ei voi ohittaa, jos tavoitteena on työ- ja toimintakyky tai oikeammin elämä. Me lähdemme tavoittelemaan sankaritarinaa, pientä tai isoa, emme tragediata. Pajalaiset tulevat hyvin erilaisista taustoista. Vaikka kaikkia kohdellaan tasavertaisena ryhmän jäsenenä ja kaikilla on samat säännöt, kunkin oma historia luo tarinoille erilaisen pohjan, tavoitteet, rytmin ja suunnitelman.

RYHMÄN PÄIVÄOHJELMA

9:00

Ovet auki, tervetuloa kahville ja aamupalalle

9:30

Lenkkarit jalkaan, lämmittely alkaa nyt eikä kohta

10:00

Harjoitukset

11:00

Tauko

11:15

Harjoitukset jatkuvat

12:00

Lounastauko

12:30

Harjoitukset, alkuun lyhyt lämmittely

13:30

Tauko

13:45

Harjoitukset jatkuvat

15:00

Lopetusleikki ja kotiin viimeistään 15:30

Yksilöohjaajan luo pääsee sovitusasiasta ja tarvittaessa missä välissä tahansa.

Päätarinan luominen: päävastustajien ja sen auttajien löytyminen, päävastustajan kukistaminen?

YKSILÖTYÖN PROSESSI kestää noin 1-12 kuukautta. Prosessissa on tarkastelupisteitä noin kahden kuukauden välein ja tukitoimenpiteitä tehdään tarkastelupisteiden välissä tarpeen mukaan. Yksilöohjaaja käy aamuisin kaikki osallistujat läpi ja soittaa niille pajalaisille, jotka eivät ole tulleet paikalle. Havaintona työkentiltä on, että tärkein ja suurin työ tehdään silloin, kun pajalainen ei ole tullut jostain syystä paikalle. Tässä kohtaa tarvitaan tiivistä yhteistyötä esteen selvittämiseksi ja voittamiseksi, jotta pajalainen saadaan jälleen mukaan toimintaan.

Tärkeä asia tarinan kannalta on se, että *pajalaisen pitää haluta muutosta ja olla valmis ottamaan tukea vastaan.* Tärkeää on myös erottaa, mikä on oikeasti pajalaisen oma tavoite, mihin hän on valmis. Työntekijä mukautuu pajalaisen tavoitteisiin. Muutostyötä tehdessä on erityisen tärkeää huomioida työn oikea-aikaisuus eli se, että työskennellään pajalaisen rytmisissä ja muutokset tapahtuvat hänelle suotuisalla tahdilla.

USEIMPIEN KOHDALLA lähdetään hakemaan apua terveydenhuollosta ja/tai sosiaalihuollosta sekä päihdehoidon kentältä. Legioonateatterissa on päihdeohjelma. Toimintaan ei voi osallistua päihtyneenä. Teatterilla vaalitaan päihdeettömää ilmapiiriä sekä motivoitua pajalaisia päihdeettömyyteen tukikeskusteluiden avulla.

Osa tarvitsee enemmän tukea taas arjen asioissa. Yksilöohjaaja toimii muistuttajana ja tukena asioiden hoitamisessa. Moni tarvitsee tukea raha-asioiden hoitamisessa. Avaamme ja perkaamme yhdessä avaa-

mattomat laskut. Teemme suunnitelmaa laskujen maksamisesta ja tarpeen vaatiessa olemme yhteydessä velkaneuvontaan.

Koulu- ja työpaikkojen miettiminen on turhaa ennen kuin pajalaisen kokonaisvaltainen hyvinvointi on sillä tasolla, että mieleen voi mahtua muutakin kuin ahdistus ja mustuus. Kun peitto päästää vihdoin otteestaan ja valoa alkaa tulla pimeään, on mahdollisuus mennä eteenpäin. Työntekijä kulkee rinnalla ja varmistaa, että jokainen tulee kuulluksi, saa hänelle kuuluvan tuen ja avun palveluverkostoissa. Yksi tärkeä tavoite on saada ihmiset luottamaan viranomaisiin ja rohkaista heitä hakemaan apua.

HOIDOLLISEN TUEN rinnalla pajatoiminnalla on tärkeä merkitys "normaalin" elämänrytmin ja arjen ylläpitämisessä. Pyrkimyksenä on kohdata elämä kokonaisvaltaisesti eri osa-alueilla - ylittää palvelujen yksikkörajoja pajalaisen kanssa, jotta nuorelle saadaan riittävä ja asiantunteva tuki. Verkostopalaverit eri viranomaisien kanssa ovat tärkeitä, jotta päästään samalle kartalle eikä tehtäisi pajalaista kuormittavaa päällekkäistä työtä, vaan jokaisella olisi selkeä rooli yhteisessä tarinassa.

Jokaisen pajalaisen kanssa laaditaan omat pienet tavoitteet ja yhteisen työn suunnitelmat. Työntekijä varmistaa, että sovitut asiat hoidetaan ja ne viedään eteenpäin. Työntekijä on valmis kuuntelemaan ja auttamaan kaikessa. Muutostyö sekä kuntoutuminen tapahtuu ihmissuhteiden turvin, minkä vuoksi yksilöohjaajan ja pajalaisen suhteen tulee olla erityisen luottamuksellinen, hyväksyvä ja rehellinen. Pajalaista tavataan hänen oman rytminsä mukaisesti säännöllisesti. Työntekijä on paikalla ja lähellä päivittäin, joten mahdollisuus keskusteluun onnistuu usein saman päivän aikana. Yksilötyön keskeisenä sisältönä on myös tukea pajalaista osallistumaan ryhmätoimintaan ja liittymään näin osaksi yhteistä tarinaa.

YHTEISEN TYÖN kannalta merkittävää on yhteinen työn reflektointi. Missä mennään? Onko edetty oikeaan suuntaan? Mitä seuraavaksi? Täytyy uskaltaa painaa jarrua ja pakittaa, jos siltä tuntuu tai painaa kaasua, jos aika ja maaperä on otollinen. *Se, että pajalainen tulee tietoiseksi itsestään ja omasta tarinastaan auttaa osaltaan myös tunnistamaan omia tarpeita ja intentioita sekä innostumaan tulevasta.*

4.3

TAITOSKOHTA JA YKSILÖTYÖN LOPETUS

Tarinan käänne: häpeää, kunniaa vai molempia?

ENSIMMÄINEN TYÖPAJAKAUSI kestää noin kuusi kuukautta ja se menee yleensä enimmäkseen käsiteltäessä yksilön omia haasteita ja vaikeuksia omien esteiden ylittämiseksi. Toisella pajakaudella pajalaisen tuen tarve on yleensä vähentynyt. Hän on valmis ottamaan ns. mentorin roolia ja suurempaa vastuuta ryhmäprosessista, mikä taas lisää kokemusta pärjävyydestä ja vahvistaa ryhmä- ja vuorovaikutustaitoja. *Oma ego pienenee ja vuorovaikutus itsen ja toisten välillä paranee, liitytään toisiin.*

TOISESSA TYÖPAJASSA on mahdollista opinnollistaa tutkinnon osia ja päästä harjoittelemaan opiskelutaitoja yhdessä tiimiooppien. Tässä kohtaa on yleensä aika keskittyä enemmän pajalaisen oman osaamisen miettimiseen sekä jatkopolun suunnitteluun. Tärkeää on, että kaikilla on suunnitelma ja paikka, mihin kiinnittyä työpajan loputtua - oman elämän tarina jatkuu.

”Kun ohjaaja sanoi kovan palautteen, tajusin, että hän haluaa minusta jotakin irti. Hän haluaa ihmisistä parhaimmat jutut esiin, koska jotkut ihmiset eivät tiedä, että heidän sisällään on sellainen joku puoli, ennen kuin se tulee esiin.”

- Verna, 27 v

Työn loputtua pajalainen on tietoinen omasta työ- ja toimintakyvystään sekä jatkotarinastaan. Käymme yhdessä läpi myös pajalaisen Legioonatarinan. On erityisen tärkeää, että nuori oppii olemaan kiinnostunut häntä itseään koskevista asioista ja on oman elämänsä päähenkilö. Huolehdimme myös siitä, ettei Legioonateatterista lähde mitään tietoa ulospäin pajalaisen asioista, joista ei ole yhdessä sovittu.

Yhden tarinan loppu on aina uuden alku!

TYÖPAJAN LOPETUS on tärkeää tehdä hallitusti, ettei saavutettu hyvinvointi ja toimintakyky laske ja ettei sankaritarina äkkiä muutu tragediaksi. Tässä kohtaa on erityisen tärkeää, että tapahtuu niin sanotusti saattaen vaihto seuraavaan paikkaan, jos tähän on tarvetta. Pajalaisen tulee tietää, mitä, missä ja milloin tapahtuu seuraavaksi ja mitä se vaatii häneltä. Esimerkiksi, jos pajalainen on menossa kouluun ja hänellä on diagnooseja ja tuen tarvetta opiskelun suhteen, järjestämme palaverin koululle.

Palaverissa vaihdetaan tarvittavat tiedot, sovitaan tukihenkilöstä ja varmistetaan, että pajalainen saa tarvittavan tuen opiskelun onnistumiseksi. Lisäksi on tärkeää, että pajalaiselle jää tieto, että hän voi olla yhteydessä yksilöohjaajaan, jos tarvitsee apua tai vaikka haluaa kertoa kuulumiset. Tämä mahdollistaa sen, ettei yhteistä, pitkää työprosessia katkaista väkivalloin eikä pajalainen jää tyhjän päälle.

TUNTUU PALJON KEVYEMMÄLTÄ JATKAA, KUN ON JAKANUT KOKEMUKSIAAN TOISTEN KANSSA”

27-VUOTIAS VERNA on osallistunut monenlaiseen nuorille suunnattuun kuntouttavaan taidetoimintaan ja ollut eri työpaikoissa työharjoittelussa. Esillä ollut Legioonateatterin esite sai hakemaan ja kokeilemaan teatteria.

Mukaan tullessaan Verna oli ollut jo pitkään masentunut. Se johti sosiaaliseen eristäytymiseen ja yksinäisyyden kokemukseen. Aluksi tuntemukset Legioonateatterissa olivat tosi ristiriitaiset, mutta jokin sai pysymään mukana ja oppimaan omien tunteiden hallintaa.

”No varmaan se, että sai tekemisestään kehuja. Se on ollut minulle hyvin harvinaista lapsuudessa. Aloin ajatella, että en minä ehkä ihan huono olekaan. Se on ihan se, että kun minä en luota ihmisiin ollenkaan, kun minut on petetty niin monta kertaa. Minä vaan luulin, että ihmiset haluavat kaikkea paha.”

YKSILÖKESKUSTELUISSA Vernaa houkuteltiin katsomaan elämää muultakin kantilta ja olemaan oma itsensä. Ryhmässä hän huomasi, että muillakin oli rikkinaisiä lapsuuksia ja erilaisia kohtaloita.

”Kaikki sai olla sitä, mitä ne ovat, omia itsejään. Se, että otetaan vastaan oikeasti sellaisenaan. Se on vaan parasta, se yhteishenki. Kaikki tulee eri lähtökohdista, mutta kun aletaan raaputtaa pintaa, kaikilla on samat ongelmat, raskasta taustaa, häpeää ja pelkoa. Ei olekaan uniikki, kaikilla on samoja ongelmia ja saa jakaa kokemuksia.”

VERNALLA OLI esiintymiskokemus taustalla, sillä hän oli Legioonateatteriinkin tullessaan laulanut kymmenisen vuotta kuorossa. Lavalla oleminen ei häntä pelottanut.

”Enhän minä ole siellä lavalla. Se on vaan se joku rooli. Ehkä se on samalla se minun toinen puoli, joka on ylpeä itsestään. Tuli sellainen olo, että näytelmää oli kiva tehdä. Minulla on arvoa ja jotain annettavaa tälle esitykselle.”

Yksilöohjaajan avulla Vernan hahmotushäiriöistä ja oppimisvaikeuksista saatiin selkeämpi kuva ja hän kävi TE-keskuksen työkykypalvelussa. Vernaa on aina kiinnostanut meikkaaminen ja maskeeraus, mutta koronapandemia esti hakeutumisen heti työharjoitteluun teatteriin. Tuntojaan hän purkaa myös kirjoittamalla runoja.

5 YHTEISÖTASO: TEATTERITYÖSKENTELYÄ RYHMÄSSÄ

LEGIOONATEATTERIN NUORET aistivat maapallon tilan, ovat huolissaan luonnosta ja mielivaltaisilta vaikuttavista johtajista – koko maailma näyttää välillä tulleen hulluksi. Lisää haastetta tekemiseen tuovat moninaiset yksilötason ongelmat. Kaikkea tätä maailman ja ihmisyyden kokemusta päästään käsittelemään teatterin keinoin. Fiktiossa pajalaiset voivat roolityöskentelyn avulla kokeilla eri rooleja ja tilanteita, ilmaista tunteita hahmon suojassa ja ratkaista mahdottomiltakin tuntuvia ongelmia. Fiktiossa päästään parhaimmillaan siirtymään masentavasta ajatuksesta ”mikään ei ole mahdollista, mitään ei ole tehtävissä” ajatukseen ”kaikki on mahdollista, kaikki on tehtävissä”. Siinä piilee yhteisöllisen ja ryhmälähtöisen toiminnan sekä sosiaalisen teatterin voima.

Erityisesti roolityöskentely lisää tunnetusti itsetuntemusta. Itsetuntemuksen kehittyminen taas edellyttää tunteiden tunnistamisen oppimista. Taidemuotona teatterilla on suora yhteys tunteisiin. Tunteet voidaan nähdä siltana niiden taustalla vaikuttaviin

arvoihin, jolloin tunteista tietoisiksi tuleminen voi auttaa ihmistä pääsemään käsiksi myös omiin arvoihinsa ja ymmärtämään sitä kautta omia eettisiä valintojaan. Lisäksi teatterissa opitaan jatkuvasti sekä ryhmässä että ryhmästä. Ryhmä toimii peilinä osallistujan ajattelulle ja toiminnalle. Kaikki tämä tukee itsetuntemuksen kehittymistä.¹²

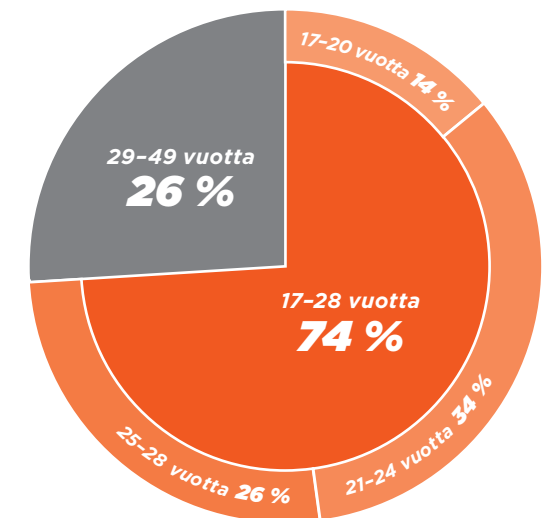
VOI PUHUA MYÖS parantavasta teatterista. Teatterin tekemisen avulla ihmisellä on mahdollisuus ”matkustaa maailmojen välillä” shamaanin tavoin¹³. Sen sijaan, että teatteri- ja draamaharjoitukset jätettäisiin lavalle tai työpajoihin irralliseksi toiminnaksi, voi jokainen osallistuja ottaa niistä jotain mukaansa elämänasenteeksi arkeen. Esimerkiksi jos ihminen voi huonosti ja murehtii työtaakkaansa, työttömyyttään, ihmissuhteitaan tai talouttaan, voi hän teatterillisen otteen avulla muuttaa elämänasennettaan, *roolimalliaan* kärsijänä ja matkustaa toiseen, terveellisempään (olotilaan). Teatterin tekeminen ja siitä oppiminen voi siis olla yksi väylä syvälliseen henkiseen kasvuun ja muutokseen elämässä.

KUVA 3

Valmentautujien ikä (2019)

Legioonateatterin nuorten ilmaisupainotteinen työpaja (n = 50)

- NUORET
- AIKUISET

Kuvalähde: nuorisotilastot.fi
Tietolähde: LSSAVI

5.1 RYHMÄ

”**Merkityksellisin tehtävä, jonka voin kuvitella, on oppia etsimään yhdessä sitä, mikä on kaikkein tärkeintä.**”

– William Isaacs,

Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito, 2001

RYHMÄÄN KUULUMINEN ja liittyminen ovat ihmisen perustarpeita. Legioonateatterissa ryhmä on sekä iso että intensiivinen. Ryhmään otetaan kerrallaan noin 20 ihmistä ja jokainen tulee omien taustojensa, ennakkoluulojensa ja -odotustensa kanssa. Ryhmään liittymisen tehtävä ei ole helppo, mutta jos prosessiin antautuu, on se sitäkin palkitsevampi. Ryhmässä opitaan aina itsestä, toisista, ryhmästä ja ryhmätoiminnasta. Pyrkimys on, että jokainen uskaltaa olla oma itsensä, kasvaa ihmisenä ja kehittää tärkeitä omia ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojaan.

Historiassa teatterin juuret ovat kollektiivisissa rituaaleissa, joiden avulla on haettu ratkaisuja yksilön ja yhteisön ongelmiin. Legioonateatterin heimossa eli ryhmässä ongelmanratkaisua tapahtuu ryhmän jäsenen, yhteisön ja maailmaan liittymisen taasoilla. Ryhmässä ihminen oppii paitsi jakamaan omia tunteitaan ja ajatuksiaan myös rajaamaan itseään ja muita. Teatteria tehdessä jakamista tapahtuu sekä toiminnassa että purkutilanteissa. Purkutilanteissa ja joissain harjoitteissa, kuten puhujankeppi-kuulumiskierroksella, opetellaan yhdessä tärkeitä dialogin perustaitoja: toisen syvälistä kuuntelemista, kunnioitusta, suoraa puhetta ja oman vuoron odottamista.¹⁴

KUULUMISKIERROKSET ovat Legioonateatterissa *vertaistuullisen* tason perusta. Pajalaiset, joilla ei ole ollut ystäviä ja jotka ovat kokeneet kiusaamista, vaativat paljon ryhmänohjaajan ja yksilöohjaajan tukea ponnistelllessaan eristäytyneisyyden rikkomiseksi ja uskaltakseen liittyä ryhmään. Kuulumiskierroksella pajalaisen on mahdollista kertoa omista asioistaan, tulla kuulluksi yhteisössä sekä opetella kuuntelemaan muita.

Kokemus siitä, että on uskaltanut paljastua muille, kokemus hyväksynnästä, ymmärryksestä ja siitä, ettei ole yksin asioidensa kanssa, on korvaamaton ja lujittaa ryhmän yhteishenkeä. Ohjaajat kannustavat ryhmäläisiä miettimään, mitä he voisivat tuoda yhteiseen ryhmään ennemmin kuin miettimään sitä, mitä he siitä saavat. Tämä ja yhteinen toiminta auttavat siihen, etteivät aika ja ajatukset jumita pelkästään henkilökohtaisissa asioissa.

Ryhmä toimii monesti vahvistimena kunkin ryhmän jäsenen henkilökohtaisille vahvuuksille ja vaikeuksille. Legioonateatterissa on monesti tehty huomio, että vaikeus tai ongelma, joka ihmisellä nousee ryhmätoiminnassa pintaan, on se päällimmäinen ongelma, joka hänen on kohdattava omassa elämässään. Jos ihminen pystyy ryhmässä tulemaan tietoiseksi, työstämään ja muuttamaan jotakin haitallista asennetta tai käytöstään, voi se mahdollisesti saada positiivista muutosta aikaan myös laajemmin kyseisen henkilön elämässä.

IHMISET OTTAVAT ryhmässä erilaisia ryhmärooleja. Toiset roolit edesauttavat ryhmän toimintaa (esim. rohkaisija) tai tehtävästä suoriutumista (esim. aloitteentekijä) ja toiset taas häiritsevät (esim. jarruttaja). Ryhmäroolit vaihtelevat, mutta monesti ihmisellä on jokin toistuva rooli toimia ryhmässä. Tästä on hyvä tulla tietoiseksi eri-

laisten harjoitteiden ja keskustelun avulla. Legioonateatterissa tehdään paljon pienryhmätyötä, kun rakennetaan demojen avulla erilaisia kohtauksia näytelmiin. Pienryhmät antavat mahdollisuuden tutkia omaa ryhmärooliaan ja kokeilla eri rooleja tietoisesti.

Jokaisella ryhmällä ja työpajalla on kaari, joka käy läpi ryhmän vaiheet: ryhmän muotoutumisen, kuherruskuukauden, kiehuntavaiheen, yhteistoimintavaiheen ja luopumisen. Ryhmän vaiheista on kirjoitettu paljon sekä teatteri- että sosiaalialan kirjallisuudessa, joten niitä ei käsitellä tässä nyt sen laajemmin. Kuitenkin sanottakoon, että vaiheista ääneen puhuminen ryhmässä auttaa myös ryhmää ymmärtämään ja tulemaan tietoisemmaksi ryhmäprosessista. Myös konfliktit (kiehunna) kuuluvat jokaisen ryhmän luonnolliseen prosessiin. Niiden rakentava ratkaisu lisää parhaimmillaan ryhmän turvallisuutta.

TYÖPAJAN RUNKO

Viikko 1

Aloitusrinki, talon väki ja tavat tutuksi, lämmittely- ja tutustumis-harjoitteet, -leikit ja -pelit

Viikko 2

Keskittymis- ja luottamusharjoitteet

Viikko 3

Keho, liike, kosketus ja äänentuotto

Viikko 4

Tunnetilaharjoitteet (viikon lopetus positiiviseen tunteeseen tai koomiseen känniharjoitukseen)

Viikko 5

Puheentuotto ja kirjoittaminen, näytelmän teeman pohtiminen ja valinta, demoilu ja improt aiheesta, laulun sanojen kirjoittaminen valitusta näytelmän aiheesta

Viikko 6

Demot ja kohtausten improaminen valitusta aiheesta

Jokaisen viikon lopuksi viikkosiivous yhdessä koko porukalla. Järjestäjäparit vaihtuvat viikoittain (järkevät huolehtivat mm. kahvin keitosta, keittiön päivittäisestä siivouksesta, roskien viennistä ym.). Lounas- ja kahvitauot vietetään yhdessä. Tauoilla on mahdollisuus ottaa myös omaa tilaa.

Viikko 7

Kohtausten eteenpäin työstäminen, purku- ja prosessikeskustelut *Tämä vaihe voi tuntua ryhmästä kaoottiselta, kun muutoksia ja ideoita tulee paljon – luota prosessiin.*

Viikko 8

Esityksen eteenpäin työstäminen, tekstin tekeminen

Viikot 9-13

Esityksen eteenpäin työstäminen, bändi mukaan, laulu- ja musiikkiharjoitukset, valo- ja äänisuunnittelu

Viikot 14-19

Esityskausi

Viikko 20

Esityksen purku

Viikot 21-23

Erityiskurssi esim. tanssi-ilmaisu (kesän pajalla), eri vetäjä

5.2 RYHMÄNOHJAUS

RYHMÄNOHJAAJANA toimiminen on sekä haastavaa että antoisaa. Legioonateatterissa ryhmänohjaaja on myös teatteriohjaaja, joka on vastuussa yhteisen taiteellisen tavoitteen, esityksen, ohjaamisesta.

Tärkein ryhmänohjaajan tehtävä sosiaalista teatteria tehdessä on kuitenkin huolehtia siitä, että ryhmä ja teatteri on jokaiselle ryhmän jäsenelle turvapaikka. Turvan kokemusta vahvistavat ulkoisesta turvallisuudesta huolehtiminen (selkeät ja sovitut

aikataulut, harjoitustilan turvallisuus, luotamuksellisuus, käytännön järjestelyiden sujuminen), ryhmänohjaajan turvallisuus (yhteisten sääntöjen ja rajojen kunnioitus, valinnan mahdollisuuksien tarjoaminen) ja ohjaajan traumatietoinen ymmärrys.

KUTEN AIEMMIN mainitsimme, monella Legioonateatterin toimintaan osallistuvalla on traumataustaa ja/tai erilaisia diagnooseja. Traumoja ei missään tapauksessa ole tarkoituksellista avata teatteria tehdessä. Sitä varten on olemassa traumaspesifiä

RYHMÄNOHJAAJA

Ryhmänohjaaja edistää ryhmän toimintaa huolehtimalla mm. seuraavista asioista:

- Luo ryhmän alussa yhteiset pelisäännöt, joita jokainen sitoutuu noudattamaan.
- Viljelee pitkin matkaa osallistujien valinnan mahdollisuuksia.
- Tekee selväksi, että jokaisella on oikeus ja vastuu kysyä, jos jokin asia on epäselvä tai askarruttaa.
- Kertoo, että tunteiden ilmaisu on sallittua ryhmässä.
- Kertoo, että epäasiallinen käytös ei ole sallittua ryhmässä (nollatoleranssi syrjinnälle ja häirinnälle).
 - Huolehtii aikatauluista.
 - Ei pidä tylsiä harjoituksia.
 - Muistaa traumatietoisesta työtöten.

apua eli terapiaa. Teatteri ei ole terapiaa, vaikka se voi toki olla terapeuttista ja mielekästä tekemistä osallistujille. Ryhmäsi ohjataan olemaan kiinnittämättä liikaa huomiota diagnooseihin tai taustoihin. Ryhmänohjaajalla pitää kuitenkin olla yleistä ymmärrystä traumojen yleisyydestä ja vaikutuksista ihmisiin. On ensiarvoisen tärkeää, ettei toiminnassa uudelleen traumatisoida osallistujia vaan tarjotaan korjaavia kokemuksia. *Traumatietoiseen työtoteeseen*¹⁵ kuuluu ryhmän ohjaajan asennemuutos suhteessa osallistujiin. Sen sijaan, että vaikeissa tai ärsyttävissä tilanteissa ohjaaja ajattelisi, että: ”mikä tuossa ihmisessä tai minussa on vikana?”, hän kysyisi itseltään: ”mitäköhän on tapahtunut, että tuo ihminen toimii noin?” tai ”mitä minulle tapahtui, kun ajattelin tai toimin noin?”

PARHAIMMILLAAN OHJAAJA oppii jokaisessa ryhmässä uutta itsestään ihmisenä, ryhmätoiminnasta, teatterin tekemisestä sekä omasta ohjaajuudestaan. Tämä vaatii ohjaajalta uteliaisuutta, itsereflektiokykyä sekä halun kehittyä ammatillisesti.

”Vaatii niin paljon heittäytymistä, kun ei ole mitään kokemusta näyttelemisestä. Itkin siellä harjoituksissa monta kertaa. En omasta mielestäni pärjännyt niin hyvin kuin ohjaaja halusi. Vaikka tilanne ei varmaan edes ollut tuo vaan se oli se oma, kun olen aina ollut itselleni niin ankara. Ne ovat olleet vain kasvattavia kokemuksia, että minulle on oltu tiukkoja.”

- Nimettömänä pysyttelevä pajalainen, 20 v

Legioonateatterissa on vaihdellen ollut yksi tai kaksi ryhmänohjaajaa. Ihannetilanteessa ryhmänohjaajia olisi Legioonateatterin työpajan kokoisessa ryhmässä kaksi. Kahden ohjaajan työparityöskentely lisää läpinäkyvyyttä sekä vähentää vallankäyttöä, kun molemmat ohjaajat toimivat peileinä toisilleen. Ryhmänohjaaja ja yksilöohjaaja tekevät myös tiivistä työparityötä.

Legioonateatterin kaikki työntekijät vetävät ryhmää ajoittain, vaikka päävastuu ryhmätoiminnasta on ryhmänohjaajalla. Välillä työpajalle kutsutaan myös ulkopuolisia teatterialan ammattilaisia pitämään kursseja. Legioonateatterissa pyritään hyödyntämään kaikkien työntekijöiden osaamista ryhmän suhteen. Esimerkiksi yksilöohjaajan ryhmäpäivinä tehdään usein eksprestiivisen taideilmaisun ja fyysisen teatterin harjoitteita, toiminnanjohtajan ryhmäpäivinä keskitytään keho-mieli-harjoitteisiin ja parantavan teatterin harjoitteisiin.

HYVÄ RYHMÄNOHJAAJA on samaan aikaan sekä herkkä että jämäkkä. Ohjaajan tulisi huomioida jokaisen ohjattavan yksilölliset tarpeet ohjauksessaan. Toisille sopii armeijamainen kuri, toiset tarvitsevat hienovaraisempaa ohjausta. Kaikki ryhmäläiset tarvitsevat tasapuolisesti kannustusta. Ryhmäprosessi, yksilön tavoitteet ja taiteellinen tuotos ovat kaikki yhtä arvokkaita osatekijöitä Legioonateatterin sosiaalisen teatterin metodissa.

Sosiodynaamisen ohjauksen pioneerin Vance Peaveyn mukaan: ”Hyvä ohjaus vähentää tuskaa ja kärsimystä, tarjoaa sosiaalista tukea ja emotionaalista turvallisuutta, vähentää julmuutta, auttaa toista kuvaamaan omaa elämäkokemusta, lisää yksilön valinnan vapautta ja lisää ohjauksen tarpeen vähentymistä. Tässä on kysymys auttamisen filosofiasta”¹⁶. Peaveyn mukaan hyvä ohjaaja kysyy itseltään toistuvasti ”Onko tämä viisas tapa auttaa?”¹⁷

MULLE SELVISI TOSI PALJON, MINKÄLAINEN IHMINEN MINÄ OLEN”

NIMETTÖMÄNÄ pysyttelevä 20-vuotias nuori nainen tuli Legioonateatteriin suoraan päihdekuntoutuksesta, jossa teatteriin hakemista hänelle ehdotettiin. Legioonateatteri oli ensimmäinen paikka, jossa päivään tuli rutiineja.

”Aluksi ahdisti ihan kauheasti mennä sinne. Olen aina pelännyt uusia ihmisiä. En osannut olla niin avoin kuin muut ja ahdisti oma tilanne. Tunsin häpeää siitä, mitä minä tein. En ollut itseni kanssa sujut.”

TYÖPAJASSA HÄN ei aluksi kokenut itseään kovin luovaksi vaan yksilökeskustelussa henkilökohtaiseksi tavoitteeksi tuli saada lisää rohkeutta ja itsevarmuutta sekä saada häpeän tunnetta väistymään. Nämä kaikki toteutuivat ja ylikin.

”Se oli kerrassaan hauska kokemus, en osannut odottaa et se kaikki olisi niin hauskaa. Siellä pystyi olemaan hetkessä, silloin kun me teimme jotain. Minun ei tarvinnut ajatella sitä tunnetta, että tekee mieli käyttää vaan ne niin kuin unohtuivat siellä. Se oli oma maailmansa, niin kuin kupla. Pääsi takaisin lapsen tasolle. Se oli unohtunut kokonaan, kun on elänyt vakavassa maailmassa, jossa kaikki on tosi julmaa.”

KORONAN VUOKSI keväällä työpajatoimintaa ei voitu tehdä kuin etänä ja nuoren

toipumisessa tapahtui retkahdus. Se jäi lyhyeksi paljolti Legioonateatterista saadun tuen ansiosta. Hänen oma kokemuksensa on, että apua on ollut sekä yksilökeskusteluista että ryhmäkeskusteluista ja kaikista ihmisistä teatterilla.

”En ole missään nähnyt niin syvällisiä ja muista välittäviä ihmisiä. Ne, jotka ovat kokeneet kovia, niillä on erityinen taito auttaa muita. Ihmiset olivat tosi läsnä. Jos minulla oli huono olla, minua kuunneltiin. Pitkästä aikaa kuuluin johonkin porukkaan. Tiesin, että he olivat tosi ylpeitä siitä, että minä olen raittiina. Aito rakkaus rohkaisi olemaan raittiina. Tajusin, että saan mokata siellä, elämä ei ole vakavaa, saan tehdä virheitä. Sai ihmisiä nauramaan omilla teatteri-improvisaatioilla, sieltä tuli rohkeutta, että elämä kantaa.”

TÄLLÄ HETKELLÄ hän opiskelee terveydenhuoltoalaa ammattikoulussa. Unelma olla ambulanssissa töissä on Legioonateatterin peruja, jossa hän kertoo oppineensa muutenkin lisää itsestään. Hän epäilee, ettei ilman yksilöohjaajan apua olisi yksin saanut opintoihin hakemista aikaiseksi.

”Elän nykyisin tosi normaalia elämää. Jonkun mielestä varmaan tylsää. Mutta minulle tämä on tosi nautinnollista, että olen saanut yhteiskunnasta oikeasti kiinni.”

5.3

KOHTI ESITYSTÄ

TYÖPAJAN RYHMÄN ja yhteisötason yhteinen tavoite on suunnitella ja toteuttaa kokoillan näytelmä tai jokin muu merkittävä esittävän taiteen teos. Näytelmän tekoprosessi on Legioonateatterissa ryhmälähtöinen eli ryhmäläiset tuottavat pajan alkuhetkistä asti materiaalia erilaisen teatteriharjoitteiden avulla tulevaa esitystä varten.

Teatteriohjaaja kasaa tuotetusta materiaalista esityksen ainekset ja työstää niistä käsikirjoituksen. Tavoitteena on tehdä aidosti hyvä ja kunnianhimoinen näytelmä, ”jota kehtaa esittää”, kuten teatterin pitkänlinjan ryhmänohjaaja Timo Seppälä on usein sanonut.

SE ETTÄ PAJALAISILLE on alusta asti selvää, että teatterissa tehdään esitys, jossa tarvitaan jokaisen ryhmän jäsenen täyttää panostusta, *sitouttaa toimintaan*. Samalla ensi-illan lähestyessä ja harjoitusten muuttuessa esityspainotteisiksi syntyy positii-

vista ryhmäpainetta. Kynnys myöhästyä tai jäädä kotiin sängyn pohjalle nousee. Jos yksi ihminen jää pois, jää koko ryhmä pulaan. Sairastumiset ovat asia erikseen. Esittävän taiteen työkaluina leimaa periaate, että treeneistä tai esityksestä ollaan pois vain kuoleman sattuessa kohdalle, ja siitäkin on ilmoitettava kaksi viikkoa etukäteen.

Vaikka välillä esityksen harjoittelemisen kannalta toivoisi, että kyseinen periaate toimisi myös Legioonateatterissa, se ei päde. Poissaoloja ja myöhästymisiä on Legioonateatterin työpajalla vielä lähellä ensi-iltaa-kin melko paljon.

SOSIAALISEN TEATTERIN ryhmässä ryhmäläisten elämäntilanteet ovat usein haastavia. Myöhästymiset ja poissaolot liittyvät ryhmäläisten omiin elämäntilanteisiin. Monesti harjoitusvaiheessakin jokunen näyttelijä jää esityksestä pois. Syynä saattaa olla esimerkiksi repsahtaminen päihteisiin tai mielenterveydelliset syyt. Jos ihminen pystyy kuitenkin jatkamaan kevennetysti työpajassa olematta esityksessä, pyritään hänelle aina löytämään korvaavia mielekkäitä tehtäviä taustajoukoista.

Vaikka esitys on tärkeä, on ihmisen hyvinvointi aina tärkeämpää. Välillä on haastavaa löytää tasapaino siinä, että jokainen osallistuja ymmärtää olevansa äärimmäisen merkityksellinen, muttei kuitenkaan korvaamaton. Käytännössä jos esiintyjän toimintakyky heikkenee ensi-illan lähestyessä niin, ettei voimia osallistua esitykseen ole, hyppää tarvittaessa ohjaaja tai yksilöohjaaja plari kädessä paikkaamaan roolin.

TAMPERE, FINLAND

LEGIOONATEATTERI ESITTÄÄ:

unihäkeksä

— NUKU SAATANA!

ESITYSAJAT 2019

PE 3.5.	KLO 19:00
SU 5.5.	KLO 17:00
PE 10.5.	KLO 19:00
SU 12.5.	KLO 17:00
TO 16.5.	KLO 19:00
PE 17.5.	KLO 19:00
LA 18.5.	KLO 19:00
TO 23.5.	KLO 19:00
LA 25.5.	KLO 19:00
PE 31.5.	KLO 19:00
PE 9.8.	KLO 19:00
LA 10.8.	KLO 19:00

LIPPUVARAUKSET:
TIMO.SEPPALA@LEGIOONATEATTERI.FI
TAI P. 045 1270371
LIPUT: 7€ / 15€

MÄNTYHAANTIE 5 - 7
33800 TAMPERE (NEKALA)
WWW.LEGIOONATEATTERI.FI

LEGIOONATEATTERI RY
@LEGIOONATEATTERI

TAMPERE

Opetus- ja kulttuuriministeriö

HAPPY SAPIENS?

TAMPERE, FINLAND

LA 19.12. (19)
SU 12.12. (17)
2021:
PE 8.1. (19)
LA 9.1. (19)
SU 10.1. (17)
PE 15.1. (19)
LA 16.1. (19)

KESTO: 1 T 20 MIN

LIPUT: 7 / 15€, LIPPUVARAUKSET:
TIMO.SEPPALA@LEGIOONATEATTERI.FI
TAI P. 045 1270371
LEGIOONATEATTERI RY
MÄNTYHAANTIE 5-7, 33800 TAMPERE
WWW.LEGIOONATEATTERI.FI

LEGIOONATEATTERI

LEGIOONATEATTERI RY

Opetus- ja kulttuuriministeriö

6

YHTEISKUNNALLINEN TASO: KANTAA OTTAVAA TEATTERIA AIKAMME ILMIÖISTÄ

6.1

ENSI-ILTA JA ESITYSKAUSI

TEATTERIA TEHDÄÄN aina yleisölle. Ensi-ilta on hetki, jolloin ryhmän yhteinen taiteellinen tuotos avautuu ulos maailmalle ja osaksi yhteiskunnallista keskustelua. Teatteria tekevä ryhmä on kuin pienoisihmiskunta. Ryhmän yhdessä synnyttämä näytelmä on monella tasolla kurkotus kohti suurempaa ymmärrystä. Legioonateatterin näytelmissä tärkeää on myös se, että nuorten osallistujien ääni tulee kuulluksi ja he tekijöinä nähdyksi.

Monelle pajalaiselle ensi-ilta on ensimmäinen kokemus yleisölle esiintymisestä. Se jännittää. Siksi on tärkeää, että ohjaaja keventää treenien intensiteettiä muutamia päiviä ennen ensi-iltaa. Tarkoituksena on

vähentää monelle mystisen ”enskarin” luomaa paineen tunnetta. Periaatteessa asenne, että ensi-ilta on treeni tai ”läpäri” (esityksen läpimeno) muiden joukossa rauhoittaa. Ensi-ilta saa mennä miten menee, se ei saa olla liian paineistettu. Liiallinen hypetyks tekee ensi-illasta ylivirittyneen. Ohjaajan tehtävä on rentouttaa tilanne.

Toisaalta ensi-ilta on monelle esiintyjälle yksi elämän huippukokemuksista. Tunnelma ensi-illan jälkeen on usein kohottunut. ”Me tehtiin se”, on sekä yksilönä että ryhmänä onnistumisen ja itsensä ylittämisen tunnetila, jota ohjaaja voi ensi-iltatunnelmissa vaalia. Monesti yleisön lähdeyttä, ohjaaja antaa nopean palautteen esityksestä, mutta se olkoon armollinen. Palautteeseen ja tarkempaan ohjauksellisiin huomioihin voidaan palata uudelleen ennen seuraavaa esitystä.

ESITYKSET HIOUTUVAT joka kerta ja niissä saa myös tärkeää kokemusta toistosta. Toiston avulla oppii tunnistamaan ja säätämään omia reaktioitaan, tunteitaan ja jännitystään paremmin. Kokonaisvaltainen tietoisuus omasta toiminnasta lisääntyy, mikä palvelee oppina läpi elämän.

Legioonateatterin esitykset eivät pelkää ottaa kantaa yhteiskunnallisiin teemoihin tai irvailla politiikasta. Täten ryhmä saa myös kokemuksen siitä, kuinka taiteen yksi tehtävä on herättää kriittistä keskustelua yhteiskunnallisista aiheista, tuoda marginaalin ääntä kuuluviin ja pyrkiä edesauttamaan positiivista muutosta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

6.2

OMAKOHTAISUUS ESITYKSESSÄ

LEGIOONATEATTERIN nuorten työpajan esityksissä on viime vuosina ollut poikkeuksetta yhtenä osana esitystä ns. omakohtainen taso. Yksi osa esityksen luomisprosessia on kohtausten kirjoittaminen omien kokemusten ja elämäntarinan pohjalta. Näitä työstetään pienryhmissä teatteriharjoitteiden avulla.

Pajalaisille annetaan mahdollisuus työstää jakamaansa kokemusta monologiksi, joka esitetään näytelmässä – joko nuoren itsensä tai toisen ryhmäläisen toimesta. Yleensä he, jotka haluavat kokemuksensa jakaa, tahtovat myös esittää kertomuksensa itse.

JOSSAIN VAIHEESSA näytelmää siis roolit tipahtavat ja annetaan tilaa näille tosielämän kokemuksille. Tilanne on paljas ja tunnelma näyttämöllä ja yleisössä yleensä tässä vaiheessa jokseenkin harras. Vaatii rohkeutta jakaa jotain syvää ja henkilö-

”Parasta ja piinaavinta oli esityksen kesken-eräisyys viimeisillä metreillä. Kun aletaan lähestyä ensi-iltaa ja tuntuu siltä, että kaikki osaset ovat vielä ihan hakusessa. Mutta silti juuri sitä loppua kohti kaikki osaset loksahtavat paikalleen. Siinä on jotakin maagista.”

– Topi, 37 v

kohtaista. Jakaminen on parhaimmillaan parantavaa, ja koskettaa paitsi esiintyjää itseään, myös monia muita, joilla saattaa olla samanlaisia kokemuksia elämässään.

TÄRKEÄÄ OMAKOHTAISTEN juttujen työstämisessä ja käsittelemisessä on se, että ihmiset itse vapaasti valitsevat sen, mitä haluavat elämästään jakaa ja mahdollisesti työstää esitykseen asti. Kaikki on vapaaehtoisia. Omien kokemusten käsittely teatterin keinoin ei tarkoita ongelmapuheen ylläpitämistä.

Ohjaajan tehtävä on luoda turvallinen ilmapiiri, jossa ihmiset itse päättävät, mitä, milloin ja miten syvällisesti kertovat omasta elämästään. Vertaistuen ja dialogin kokemus voi olla eheyttävää. Toisaalta joillekin pajalaisille voi olla tärkeää oppia rajaamaan paremmin sitä, mitä itsestään haluaa muille paljastaa.

RYHMÄLÄHTÖISESSÄ esityksen valmistamistavassa ryhmäläisten ääni tulee toki osaksi esitystä muutenkin kuin vain selkeästi omakohtaisissa teksteissä. Ryhmäläisten mielipiteitä ja kokemuksia maailmasta ujutuu sekaan myös näytelmän tarinaan, roolihahmoihin, kohtauksiin ja dialogiin. Ryhmäläisten autenttisen äänen kuuluminen näytelmässä on keskeistä sosiaalisessa teatterissa.

EN OLE AIKAISEMMIN KUNTOUTTAVASSA TYÖTOIMINNASSA KOKENUT, ETTÄ OIKEASTI KUNTOUTUU”

TOPI OLI LEGIOONATEATTERISSA kolme työpajakautta vuosia sitten, mukaan hän tuli kolmekymppisenä. Taus-talla oli useita kesken jääneitä ammattitutkintoja ja jaksoja kuntouttavassa työtoiminnassa. Vasta täällä hän koki kuntoutuvansa sekä henkisesti että fyysisesti.

”Itse hain säännöllisyyttä elämään, että saa turvaa ja jaksamista arkirutiinista. Ainoa varma asia elämässä oli se, että haluan esiintyä teatterissa.”

TOPI OLI PERUSKOULUSSA koulu-kiusattu. Tämä kokemus ajoi häntä kohti virheettömyyteen pyrkimistä. Kaikessa piti olla hyvä ja osoittaa selviänsä omin avuin. Halu tulla hyväksytyksi sellaisena kuin on sai hakemaan apua päihteistä.

”Olen aina ollut aika armoton itselleni. Legioona-teatterin kautta opin armollisuutta itseäni kohtaan. Minun ei tarvitse olla täydellinen kaikessa mihin minä ryhdyn. Minulla on lupa mokata, olen vain ihminen. Samalla opin arvostamaan itseäni enemmän ja antamaan arvoa osaamiselleni. En enää mitätöinyt kaikkia kokemuksiani, mitä elämässä oli tullut. Minun menneisyyteni oli oikeastan teatteria tehdessä valtava aarreaitta, siitä pystyy ammentamaan paljon taiteen tekemiseen.”

TOPI OLI TEKEMÄSSÄ yhteensä kolmea näytelmää. Yhteen niistä hän kirjoitti monologin omasta elämästään yhteistyössä ohjaajan kanssa. Monologin esittäminen yleisön edessä kysyy suurta uskallusta ja kahdesti se oli erityisen vaikeata.

”Eihän sitä ensi-illassa itkemättä pystynyt vetämään. Oli raskasta käydä läpi ne oman elämän vaikeat ajat, vaikka raitistumisesta oli vuosia aikaa ja vaikka tarinassa oli hopeareunus. Se päätyi tähän hetkeen, raittiuteen ja oma elämän johtajuuteen. Toinen vaikea kerta oli, kun minun vanhempani oli katsomassa esitystä.”

MONOLOGISSA TOPI kävi läpi kipupis-teet koulukiusaamisesta asti, miten tuskaa eivät lopulta pitäneet loitolla päihiteekään. Julkinen esittäminen toimi vapauttajana ja palkitsi myös siten, että jopa lehtikriitikko liikuttui esityksessä ja mainitsi asian kiittä-vässä arviossaan.

Topi opiskelee Suomen teatteriopiston näyttelijäntyön jatkolinjalla ja tarkoitus on hakeutua opintojen jälkeen alalle töihin. Hänen kokemuksensa mukaan teatteria ei tehdä missään muualla samalla tavalla kuin Legioonateatterissa.

6.3

OPINNOLLISTAMINEN

LEGIOONATEATTERIN työpajalla voi suorittaa kuusi opistotason tutkinnon osaa Ohjaus- ja kasvatusalan perustutkinnosta sekä AMK-tason kurssin Luovat menetelmät asiakastyössä. Opinnollistamisessa tehdään yhteistyötä oppilaitosten kanssa ja yhteistyökumppaneina ovat tällä hetkellä Koulutuskeskus Salpaus ja Tampereen ammattikorkeakoulu.

Ennen opinnollistamista kartoitetaan yhdessä pajalaisen kanssa hänen voimavarojaan, sitoutumistaan sekä opiskelutaitojaan. Opiskelu tapahtuu tiimioppien yksilöohjaajan tuella opintopiireissä sekä käytännön harjoitteluna ryhmässä. Pajalainen saa suorituksistaan oikeita opintopisteitä ja merkinnän opintopolkuun osaamisestaan.

Tämä vahvistaa myönteistä kokemusta opiskelutaidoista ja auttaa konkreettisesti jatkossa opiskelupaikan saamisessa.

Muutamit Legioonateatterin pajalaisista ovat myöhemmin valmistuneet esimerkiksi näyttelijäksi, ohjaajaksi, tanssijaksi ja dramaturgiksi ja monella on unelma esimerkiksi näyttelijyydestä. Legioonateatterissa ei unelmilta katkota siipiä vaan tehdään niiden rinnalle myös ”Plan B”. Omaa unelmaa kohti voi kulkea montaa eri polkua pitkin.

” Rakkaudessa ja taiteessa on paljon samaa. Kumpaakaan ei voi pakottaa.”

– Timo Seppälä

KAIKKI YHDISTYI SELLAISEKSI, ETTÄ PITÄISIKÖ KOKEILLA TEATTERIA”

26-VUOTIAS HENRI hakeutui Legioonateatteriin työvoimaviranomaisten kautta. Taustalla oli sähköautomaatioasentajan tutkinto ja muutto Tampereelle, jonka jälkeen hän oli toiminut lyhyitä pätkiä laitoshoitajana ja henkilökohtaisena avustajana.

Tullessaan hän oli hakenut opiskelemaan näyttelijäntöyden perustutkintoa, mutta jäi haussa varasijalle.

”Huvitti kyllä se syy, miksi minua ei otettu opiskelijaksi. Rehtori sanoi, että tämä ei liity sinun isokokoisuuteesi, mutta että he pelkäävät minun nilkkojeni puolesta. Pelkäsivät toisin sanoen, ettei minun lavakuntoni riitä.”

YLIPAINOSTA huomauttaminen ei ollut ensimmäinen kerta. Siitä oli kiusattu jo peruskoulussa ja samaa teki myös pari sukulaista.

”Ei ne tytöt tykkää sinusta, jos sinä olet lihava ja tämmöistä ne toittivat. Siitä tuli se tunne, että mitä tässä muka tekemään. Nuoreen ihmiseen, se kyllä tunnahtaa. Siihen ei itse osaa sanoa mitään vastaankaan, jää helposti yksin ajatuksen kanssa.”

HENRIN ÄITI on toiminut pitkään näyttelijänä. Legioonateatterissa Henri halusi

oppia näyttelijäntöyötä ja saada ryhtiä elämään pari vuotta kateissa olleen vuorokausirytmien vuoksi. Mukaan lähteminen kohensi myös taloudellista tilannetta, koska kuntouttavasta työtoiminnasta saa korotettua työttömyyspäivärahaa.

”Huomasin, että ’Leksu’ on paikka, johon on tullut ihmisiä hyvin eri suunnista elämää. On ollut miellyttävää nähdä, että kaikki tulee toimeen toistensa kanssa. Sinä saat siellä puhua vapaasti, oli se sitten teatteriohjaajan kanssa, yksilöohjaajan kanssa tai muiden ’leksulaisten’ kanssa. Siellä ei kukaan katso sinua kieroon. Se vahvisti ja sitä rohkaistui olemaan enemmän ja enemmän esillä siellä.”

KORONAN VUOKSI työpajassa toteutettiin Hämeenpuistossa kesäkuussa tanssiperformanssi. Esiintyminen ihmisille kaupungilla teki säväyksen.

”Huomasin, että nautin hämmästyttää ihmisiä. Mikään ei ole sen hauskeempaa, kun saada hieman hämmäntynyt ilme katsojan kasvoille.”

Henri haki jo keväällä Voionmaan opistoon näyttelijäntöyden linjalle ja jatkaa siellä nyt ammatillisia opintojaan tähtäimessä hakea teatterityön opintoihin Tampereen yliopistoon. Legioonateatteria hän pitää käännekohtana elämässään.

7

TYÖPAJAN JÄLKEEN: ARVIOINTI JA SEURANTA

TYÖPAJAJAKSON JÄLKEEN pyritään jokaiselle osallistujalle löytämään mielekäs jatkopolku. Vaikka Legioonateatterin työpajalla on asetettu tiettyjä virallisia työvoimapolitiittisia tavoitteita (kuten avoimille työmarkkinoille tai opiskelemaan siirtyminen vuoden kuluttua toiminnasta), on syvempi tavoite aina se, että ihminen kasvaa yhteiskuntaan kriittisesti, pohtivasti ja luovasti suhtautuvaksi sosiaalisesti toimijaksi.

Tärkeintä ei siis ole eteenpäin meno oravanpyörässä vaan elämässä. Ulkoapäin tulevat

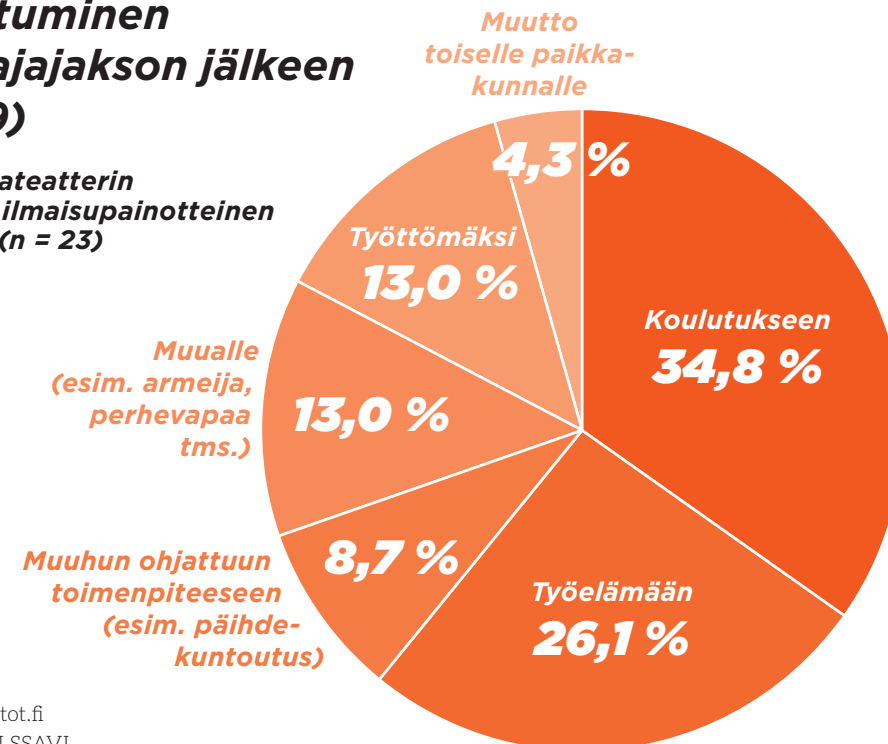
paineet usein myös ahdistavat nuoria. Silloin pitää pysähtyä. Ihmistä auttaa parhaiten se, että saa oikeaa apua ja tukea oikeaan aikaan.

SILTI TAI EHKÄ juuri siksi ihmiset siirtyvät Legioonan työpajalta hyvin kouluun ja kohti työelämää. Vuonna 2019 yli 60 % pajalaisista siirtyi suoraan opiskelemaan tai työelämään, muuhun ohjattuun toimenpiteeseen (esim. päihdekuntoutus) jatkoi n. 9 %, muualle (esim. armeija, perhevapaa) siirtyi 13 %, työttömäksi palasi 13 % ja n. 4 % muutti toiselle paikkakunnalle (ks. kuva 4).

KUVA 4

Valmentautujien sijoittuminen työpajajakson jälkeen (2019)

Legioonateatterin nuorten ilmaisupainotteinen työpaja (n = 23)

Kuvalähde:
nuorisotilastot.fi
Tietolähde: LSSAVI

TYÖPAJATOIMINNASSA mittareina ovat Aluehallintoviraston kehittämä PARTY-mittari, Valtakunnallisen työpajayhdistyksen sosiaalisen vahvistumisen SOVARI-mittari sekä Tampereen kaupungin Työllisyys- ja kasvupalveluiden asiakaspalautemittari. Mittarit mittaavat asiakkaiden sijoittumista pajajakson jälkeen, sosiaalista vahvistumista sekä tyytyväisyyttä palveluun. Lisäksi yksilöohjaaja arvioi päivittäisessä arjessa osallistujien tavoitteiden etenemistä ja hyvinvointia sekä kirjaa ylös jokaisen yksilölliset palvelutarpeet, tavoitteet ja suunnitelmat.

Mittareiden tuloksia hyödynnetään tilastointi- ja kehittämistyössä. Työpajalla toteutetaan myös yhdessä asiakkaiden kanssa toiminnallinen arvio- ja ryhmäpurkusessio jokaisen pajan lopussa. Tämä

on osoittautunut hyväksi tavaksi saada suoraan käytännön palautetta ja kehitysideoita nuorilta.

KAIKKEA ETENEMISTÄ ei voi mitata mittareilla. Legioonateatterin yhteisöllinen kokemus voi kantaa elämässä pitkälle ja sillä voi olla hyvinvoinnin kannalta sellaisia pitkittäisvaikutuksia, jotka eivät näy välittömiä vaikutuksia mittaavilla mittareilla.

Monet jatkavat työpajan jälkeen taiteen keinoin vaikuttamista harrastajina Legioonateatterin harrastajateatterin produktioissa ja/tai yhdistystoiminnassa. Moni tulee piipahtamaan teatterille tai soittaa kuulumisia toiminnan päätyttyä. Tämä kertoo osaltaan siitä, että työpajalla ollaan onnistuttu tärkeimmässä, suhteen luomisessa nuoriin ja että toiminnalla on heille aidosti merkitystä.

KUVA 5
SOVARI-
kysely
2019

Legioona-
teatteri ry

Lähde:
Valtakunnallinen
työpajayhdistys ry

VIITTEET

¹ Koskela, V. & Seppälä, T. 2019. *Legioonateatteri – suuren suttuisen perheen tarina*. Mediapinta Oy.

² Lehtikari, P. & Pessi, M. 1996. ”Tarttis tehdä jotain”. *Legioonateatteri syrjäytyneen nuoren elämänhallinnan kehittäjänä*. Kandidaatin tutkielma. Tampereen yliopisto; Lähteenmaa, J. 2020. Nuorisotakuu pakkojen ja kontrollin järjestelmänä: nuorten kokemuksia kurista. Teoksessa Enbom, L. & Pesonen, P. & Suodenjoki, S. 2020. *Valvottu ja kuritettu työläinen*. Väki voimakas no 33. Työväen historian ja perinteen seura.

³ Thompson, J. & Schechner, R. 2004. *Why “Social Theatre”?* TDR (48) 3, 11–16.

⁴ Matarasso, F. 2019. *A Restless Art. How participation won, and why it matters*. Digital edition. London: Calouste Gulbenkian Foundation. Viitattu 14.12.2020 <https://arestlessart.com/the-book/download-a-digital-copy>

⁵ Toikko, T. 2002. Marginaalit ja sosiokulttuurisen työn mahdollisuudet. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.). *Marginaalit ja sosiaalityö*. Sophi 65: Jyväskylän yliopisto.

⁶ Kurki, L. 2000. *Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.

⁷ Karttunen, S. 2018. *Mitä yhteistä on yhteisötaiteella ja fasilitoinnilla? Kysymyksiä yhteisöllisen taidetoiminnan filosofismetodologisesta perustasta*. Cuporen työpapereita 7. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Viitattu 14.12.2020 https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/sari_karttunen_mita_yhteista_on_yhteisotaiteella_ja_fasilitoinnilla.pdf

⁸ Thompson, J. 2015. Towards an aesthetics of care. *RiDE: The Journal of Applied Theatre and Performance* 20 (4), 430–441.

⁹ Kurki, L. 2000. *Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino

¹⁰ Auvinen-Tornberg, O. 2013. *Nuoren identiteettityön tukeminen lastensuojelun avohuollon kodin ja koulun kanssa tehtävänä työnä*. Pro gradu -tutkielma. Nuorisotyö ja nuorisotutkimus. Tampereen yliopisto.

¹¹ Auvinen-Tornberg, O. 2008. ”On sinusta kiinni joudutko pataan vai pääsetkö juhlimaan leirinuotiolle”. *Narratiivinen tutkimus etsivän työn tekijöiden tarinoista työstään*. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto; Rimmon-Kenan, S. 1991. *Kertomuksen poetiikka*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

¹² Häkämies, A. 2007. *Metodilla on merkitys – muodolla on mieli. Draamatyöskentely mielenterveyshoitotyön ammattikorkeakouluopinnoissa*. Väitöskirja. Acta Universitatis Tampereensis. Nro 1253. Tampereen yliopisto.

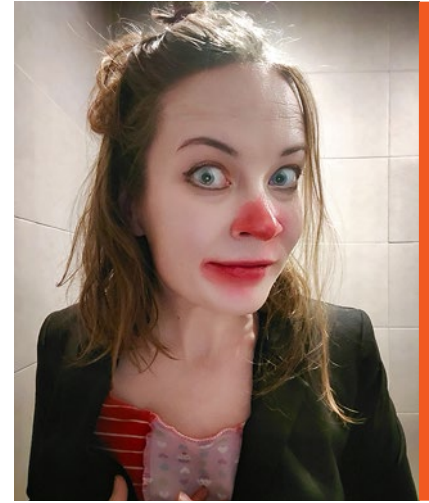
¹³ Padilla, J-L. 2008. *Teatro Creativo Sanador*. Pozo amargo: Escuela Neijing.

¹⁴ Isaacs, W. 2001. *Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito*. Helsinki: Kauppakaari.

¹⁵ Traumainformoidusta työotteesta: www.iloajatoivoa.fi

¹⁶ Rainio, E. 2009. *Prosessidraama ja tutkiva teatterityö*. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.

¹⁷ Onnismaa, J. 2014. *R. Vance Peaveyn sosiodynaaminen ohjaus*. Aikuiskasvatus 4/2014.

KIRJOITTAJAT

Laura Järviluoma

Legioonateatterin toiminnanjohtaja
(terveydenhoitaja AMK, terapeutti, JET)

Olen työssäni ja koulutuksissani perehtynyt erityisesti taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten ja menetelmien soveltamiseen sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla. Olen entinen 90-luvun Legioonateatterin ”ongelmanuori”, joka päätyi opiskelemaan kokonaisvaltaisesti terveyttä, taidetta, johtamista sekä kontemplaatiivisten menetelmien (kuten meditaatio, Qi Gong) käyttämistä ihmistyössä. Tällä hetkellä minua kiinnostaa erityisesti traumatietoinen työote ja sen liittäminen osaksi Legioonateatterin työkuultuuria.

Anne Koski

Legioonateatterin hallituksen jäsen
(YTT, Kulttuurituottaja AMK)

Olen toiminut viestinnän monissa tehtävissä, tutkijana Tampereen yliopistossa ja viimeisin aluevaltaukseni on taiteellisten produktioiden tuottajana toimiminen. Tutkijana ja tuottajana olen kiinnostunut tosielämän ilmiöistä, faktan ja fiktion yhdistymisestä. Ehkä siksi olen kiinnostunut yhteisötaiteen tutkimuksesta ja mahdollistamisesta. Olen myös elämän haavoittama ihminen, joka on oppinut olemaan ottamatta itseään turhan vakavasti.

Satu Tuomi

Legioonateatterin yksilötyön koordinaattori
(sosionomi AMK, teatteri-ilmaisun ohjaaja AMK sekä lähihoitaja)

Liityin oman repaleisen historiani kanssa Legioonateatterin naistenryhmään vuonna 2008. Työni ytimessä on ihminen, kohtaaminen, ihmisten välinen vuorovaikutus ja verkostot. Tällä hetkellä opiskelen ratkaisukeskeistä lyhytterapiaa. Ennen Legioonateatteria olen työskennellyt lastensuojelun kriisityössä ja intensiivisessä perhetyössä nuorisoiäkisten ja heidän perheidensä kanssa. Uskon taiteen eheyttävään voimaan ja käytänkin monia soveltavan taiteen menetelmiä (mm. ekspressiivinen taideterapia, teatteriharjoitteet) yksilö- ja ryhmäohjauksessani Legioonassa.

Legioonateatterin metodi

SOSIAALISEN TEATTERIN OPAS

Legioonateatterin metodi: Sosiaalisen teatterin opas syntyi tarpeesta kirjoittaa auki Legioonateatterin työpajaprosessi niin yhteistyötahoille, rahoittajille, teatterin tekijöille kuin toimintaan osallistuvillekin. Opas tekee selkoa sosiaalisesta teatterista Legionateatterin nuorten ilmaisupainotteisissa työpajoissa. Legionateatterin metodissa teatteri ja sosiaalityö lyövät aidosti kättä ja ihmettelevät yhdessä: Mikä on paras tapa auttaa ihmistä yksilönä, ihmisryhmänä ja ihmiskuntana kasvamaan kohti avarampaa ymmärrystä ihmisyydestä ja elämästä?

TAMPERE.
FINLAND

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

